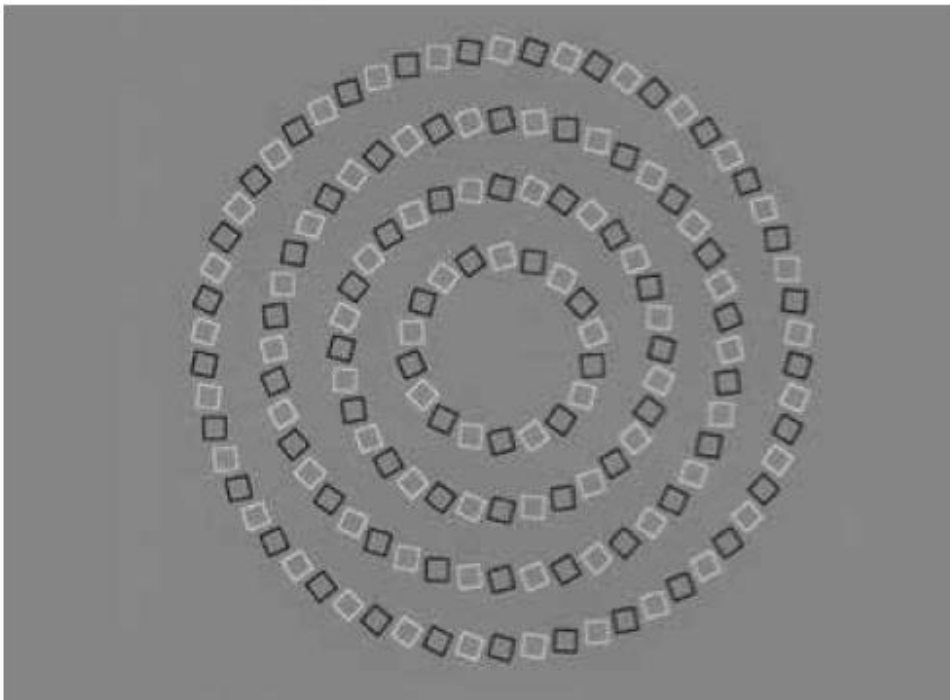

Plan van aanpak basisvaardigheden Zuid-Limburg 2020-2024

Willem gooide een papier op tafel dat er best mooi uitzag. Ik werd al moe aan de gedachte dat ik het moest gaan lezen, bovendien was het allemaal best klein geschreven en kort op elkaar. Om een indruk te geven over hoe ik het formulier zag... het draaide voor mijn ogen zoals de vier perfecte cirkels in de afbeelding hieronder!

Willem praatte tegen me terwijl ik naar het formulier keek, waardoor alles nog meer ging draaien voor me. Klaarblijkelijk probeerde hij me uit te leggen wat er op dat formulier stond.

Uit: maandblad van gemeente Valkenburg aan de Geul voor haar inwoners, september 2020
Ontwikkeld door Mystery Unlocked

Voorwoord

Dit plan is geschreven in eenvoudige taal. De taalambassadeurs hebben geholpen met de samenvatting. We zijn trots op de taalambassadeurs. Zij helpen mee om te zorgen dat meer volwassenen naar school gaan voor hun basisvaardigheden. Ook leggen ze bij bedrijven uit wat het probleem is van mensen die minder goed kunnen lezen en schrijven. We zijn er trots op dat we in Zuid-Limburg zulke goede taalambassadeurs hebben. Op deze plaats onze dank en complimenten voor Ger, André, Geoffrey, Resi, Roger, Roger en Mai.

Het volwassenenonderwijs is geregeld in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB), waarbij Heerlen de contactgemeente is voor Zuid-Limburg. Het plan van aanpak basisvaardigheden Zuid-Limburg 2020-2024 wordt aan de raad van gemeente Heerlen voorgelegd in de rol van contactgemeente voor WEB-Regio Zuid-Limburg.

De minister van onderwijs heeft nieuw landelijk beleid gemaakt met als naam 'samen aan de slag voor een vaardig Nederland'. Het is de bedoeling dat het gemeentelijke beleid laaggeletterdheid en het beleid voor volwassenenonderwijs (regionaal geregeld) meer verband krijgt met elkaar. Het ministerie heeft in september 2019 afspraken gemaakt met de VNG voor de periode 2020-2024. Het rijk wil hiervoor een plan van aanpak basisvaardigheden ontvangen van de WEB-regio's.

De afspraken zijn in juli 2020 gestopt omdat de VNG ontevreden was. De VNG vond dat het ministerie niet goed genoeg luistert naar de gemeenten en onvoldoende geld geeft. De minister en de VNG zijn wel weer in gesprek met elkaar, maar er zijn nog geen nieuwe afspraken. In Zuid-Limburg gaan we niet wachten op afspraken tussen de VNG en het ministerie. We werken al samen in de aanpak van basisvaardigheden. We gaan dus gewoon door.

De WEB-contactambtenaar heeft dit plan geschreven samen met ambtenaren uit de gemeenten Heerlen, Sittard-Geleen, Maastricht, Beekdaelen, Valkenburg aan de Geul, Kerkrade en Landgraaf. Ook VISTA College en Stichting Lezen en Schrijven hebben meegeholpen. Op deze plaats worden de leden van de werkgroep bedankt. Dank aan:

Lenny Paes - gemeente Maastricht, Maurice Leenders - gemeente Sittard-Geleen, Jenny Sendscheid - gemeente Kerkrade, Hanke Dooper - gemeente Beekdaelen, Ria van Ginneken - gemeente Landgraaf, Maddy Kuipers - gemeente Valkenburg aan de Geul, Marijke Timmermans - VISTA College en Inge Elzer - Stichting Lezen en Schrijven.

	pagina
Voorwoord	2
1 Samenvatting	4
2 Inleiding	6
2.1 Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)	7
2.1.1 Contactgemeente voor de WEB	8
2.2 Nieuw landelijk beleid voor basisvaardigheden	8
2.3 VNG-afspraken	9
3 Zuid-Limburg	10
3.1 Geletterdheid in Zuid-Limburg	11
3.1.1 Verdeling laaggeletterdheid in doelgroepen	12
3.1.2 Verdeling van doelgroepen in mild en zeer laaggeletterd	13
3.1.3 Wie gaan we helpen?	13
3.1.4 Nulmeting deelnemers onderwijs aan volwassenen	13
3.2 Beleid voor basisvaardigheden in Zuid-Limburg	14
4 Samenwerking Zuid-Limburg	15
4.1.1 Bondgenootschap voor Geletterdheid Parkstad	15
4.1.2 Coalitie Laaggeletterdheid Maastricht-Heuvelland	15
4.1.3 Coalitie Laaggeletterdheid Westelijke Mijnstreek	15
4.1.4 Netwerkbijeenkomst Laaggeletterdheid Zuid-Limburg	16
4.2 Overleg over onderwijs aan volwassenen	16
4.2.1 Overleg gemeenten en VISTA College over WEB	16
4.2.2 Overleg tussen VISTA College en informeel onderwijs aan volwassenen	17
4.3 Samenwerking volwassenenonderwijs en Laaggeletterdheid	17
5 Ambitie – wat willen we bereiken?	18
5.1 Doelen Zuid-Limburg voor Basisvaardigheden	18
5.2 Jaarplannen volgens de Demingcirkel	20
6 Kwaliteit	21
6.1 Wettelijke eisen over kwaliteit	21
6.2 Huidige kwaliteitseisen in Zuid-Limburg	21
7 Monitoring	22
8 Bereiken van de doelen en leren van resultaten	23
8.1 Regionaal draagvlak voor het Plan van Aanpak	23
8.2 Kosten en dekking	23
8.3 Voorbereiding in 2020	24
8.4 Jaarplan 2021	24

1 Samenvatting

Basisvaardigheden en onderwijs aan volwassenen

Het is belangrijk dat mensen kunnen lezen, schrijven, rekenen en omgaan met de computer. Dit heb je nodig om te kunnen meedoen in de maatschappij. We noemen dit basisvaardigheden. Als je het diploma hebt van het VMBO of MBO 3, dan kun je voldoende basisvaardigheden hebben. Er is onderwijs voor volwassenen die dit niveau nog niet hebben. In Zuid-Limburg werken we al jaren samen op het volwassenenonderwijs. Toch wordt de groep die scholing nodig heeft in Nederland nog niet kleiner. Hiervoor zijn twee oorzaken. Ten eerste maken veel mensen met inburgeringsplicht hun examen op taalniveau A2. Ze zijn bang voor studieschuld. Ten tweede kunnen jongeren sinds 2015 minder goed lezen.

Zuid-Limburg

In Zuid-Limburg is het fijn wonen en er zijn veel kansen. Maar er wonen veel mensen met een achterstand in basisvaardigheden. We vinden het belangrijk dat mensen kunnen meedoen. We hebben niet alleen aandacht voor basisvaardigheden. We zorgen ook voor een goede start voor kinderen, het voorkomen van schulden, een veilige wijk en aandacht voor elkaar. We doen dit op een manier die blijft zorgen voor verbetering, dus duurzaam. Deze aanpak heeft invloed op veel onderwerpen waarop de gemeente beleid maakt. Voorbeelden hiervan zijn jeugd, onderwijs, bibliotheek, gezondheid en arbeidsmarkt.

Aanpak basisvaardigheden

Bij basisvaardigheden vinden alle gemeenten in Limburg deze vijf punten belangrijk:

1. Het voorkomen van laaggeletterdheid bij kinderen;
2. Eenvoudige taal gebruiken zodat iedereen kan meedoen;
3. Opsporen van inwoners met beperkte basisvaardigheden;
4. Meer mensen met Nederlands als moedertaal laten starten met onderwijs aan volwassenen;
5. Het verhelpen van beperkte basisvaardigheden bij volwassenen met scholing.

Bij punt 1, 2 en 3 kiest iedere gemeente zelf wat ze doet en hoeveel geld dit kost. Bij deze punten werken we samen waar dit kan. Punt 4 en 5 gaan over volwassenenonderwijs. Dit is geregeld in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Gemeente Heerlen is voor het volwassenenonderwijs de contactgemeente voor het rijk. De gemeenteraad van Heerlen besluit daarom namens alle gemeenten in Zuid-Limburg over het plan. Daarna gaat het plan naar het ministerie van onderwijs.

Samenwerking Zuid-Limburg

De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de minister willen graag dat gemeenten samenwerken met werkgevers en maatschappelijke organisaties. Ze moeten samen zorgen dat meer mensen in Nederland voldoende basisvaardigheden hebben. In Zuid-Limburg werken we al samen en willen we van elkaar leren. Hiervoor hebben we overleg. Dit gebeurt op twee manieren. De gemeenten hebben overleg met VISTA College over het volwassenenonderwijs. Daarnaast werken gemeenten, VISTA College en bibliotheken ook samen met maatschappelijke organisaties en een paar bedrijven. Bij de samenwerking is taal (geletterdheid) het belangrijkste onderwerp. Dit doen we per sub-regio onder de volgende namen:

- Bondgenootschap voor Geletterdheid Parkstad. Dit bestaat sinds 2012.
- Coalitie Laaggeletterdheid Maastricht-Heuvelland. Dit bestaat sinds 2015.
- Coalitie Laaggeletterdheid Westelijke Mijnstreek. Dit bestaat sinds 2017.

Het doel van de samenwerking is om laaggeletterden meer en beter te laten lezen. We organiseren activiteiten in de Week van Lezen en Schrijven¹. In oktober 2019 was er voor het eerst een netwerkbijeenkomst in het Parkstad Limburg Theater in Heerlen. Dit deden het bondgenootschap en de coalities samen. Bedrijven, wethouders en medewerkers met klantcontact uit Zuid-Limburg leerden meer over laaggeletterdheid. Bij alle activiteiten helpen taalambassadeurs mee. Dit zijn mensen die vroeger zelf laaggeletterd waren en die aan anderen willen vertellen hoe blij ze zijn met het onderwijs dat ze op volwassen leeftijd hebben gevolgd.

Doelen voor 2020-2024 in Zuid-Limburg

Eind 2024 willen we de volgende doelen hebben bereikt. In jaarplannen maken we duidelijk wat we bedoelen met 'meer' en 'beter'.

1. We zetten ons in om laaggeletterdheid bij kinderen te voorkomen.
2. We hebben meer taalambassadeurs.
3. We krijgen de mensen beter in beeld die Nederlands als moedertaal hebben en basisvaardigheden missen.
4. We werken in Zuid-Limburg als gemeenten samen met organisaties en bedrijven aan het verstevigen van de basisvaardigheden bij mensen die dat nodig hebben.
5. We geven les in basisvaardigheden op een manier die past bij de interesses van mensen die volwassenenonderwijs nodig hebben.
6. Minimaal 70% van de deelnemers van formeel onderwijs heeft na afloop van het WEB-traject een hoger niveau in taal, rekenen of computervaardigheden.
7. Deelnemers aan non-formeel onderwijs kunnen beter meedoen op het werk of privé.
8. We halen meer resultaten met het beleid.

Kwaliteit

Voor het onderwijs aan volwassenen waarbij een diploma wordt gehaald (formeel onderwijs), controleert het ministerie van onderwijs de kwaliteit van het onderwijs. Voor het onderwijs zonder diploma (non-formeel onderwijs) doet de gemeente dit. Het kan zijn dat het Rijk en de VNG nog afspraken gaan maken over kwaliteit. Dit zullen we volgen. Als het nodig is komen we in actie.

In Zuid-Limburg geeft VISTA College het meeste onderwijs aan volwassenen. VISTA College heeft het keurmerk 'Blik op Werk' voor de inburgeringslessen. Zo weten we dat VISTA College goed les geeft. Daarnaast geeft VISTA College iedere 3 maanden informatie over de deelnemers aan de gemeenten. Door deze informatie weten de gemeenten hoeveel mensen onderwijs hebben en hoeveel ze hebben geleerd.

Monitoren

Voor Zuid-Limburg is les in taal, rekenen of computervaardigheden geen doel op zich is. Het moet mensen helpen om voor zichzelf te kunnen zorgen. We willen daarom twee dingen meten:

1. zijn mensen beter in taal, rekenen of computervaardigheden na afloop van hun traject?
2. kunnen mensen beter meedoen in op het werk of privé?

Dit gaan we meten met de monitor Sociale Inclusie van de universiteit van Brussel.

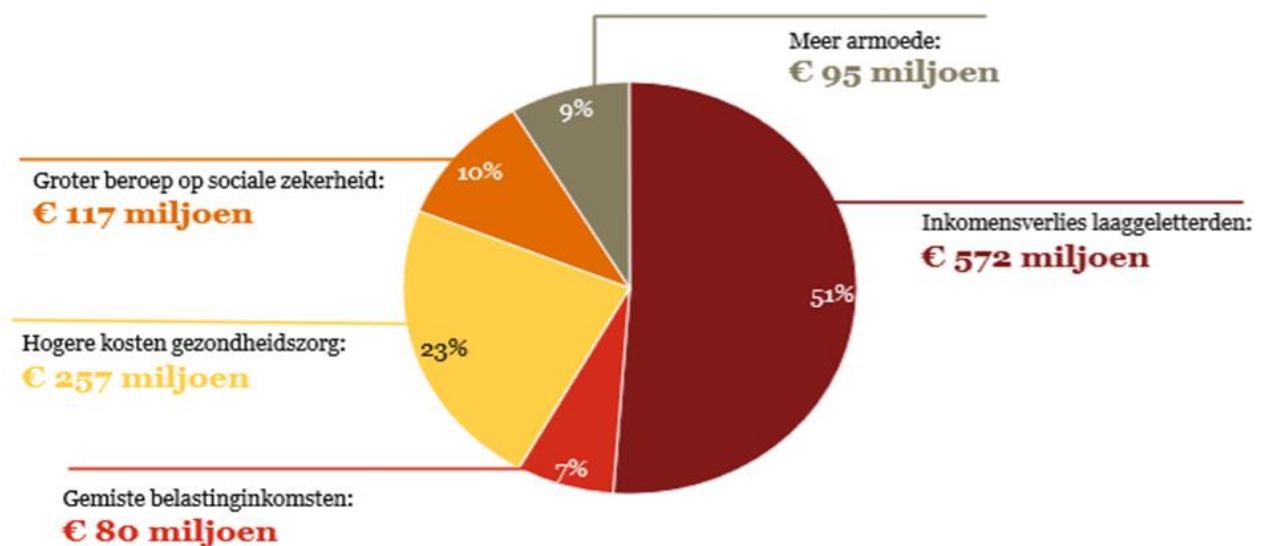
¹ Dit is de nieuwe naam van de Week van de alfabetisering.

2 Inleiding

Lezen, schrijven, rekenen en omgaan met de computer zijn basisvaardigheden. Deze vaardigheden heb je nodig om te kunnen meedoen op het werk of in de wijk. In Nederland vinden we dat je goed genoeg bent in de basisvaardigheden als je het eindniveau hebt van het VMBO of een MBO 3-opleiding. Als je goed bent in basisvaardigheden heb je meer kansen in het leven. Als voorbeeld:

- Je hebt meer kans op werk en op een hoger inkomen.
- Je kunt beter voor jezelf opkomen.
- Je voelt je zeker van jezelf.
- Je weet beter wat belangrijk is om gezond te blijven, je hoeft minder vaak naar de dokter.
- Je begrijpt wat er op de rekening staat en kunt op tijd betalen. Zo krijg je geen aanmaningen en is er minder kans op schulden.
- Je kunt je kind beter helpen met huiswerk. Dit is goed voor de manier waarop kinderen opgroeien en worden opgevoed.
- Als je nog jong bent en op school zit: je snapt de les beter en je haalt betere punten. Je stopt hierdoor minder snel met school.

Veel mensen zijn lager opgeleid dan VMBO of MBO3, of zijn ondanks hun diploma niet goed genoeg in de basisvaardigheden. Zij hebben vaak moeite met lezen, schrijven, rekenen of omgaan met de computer. Als lezen en schrijven moeilijk is, dan heet dit laaggeletterdheid². Als niet alleen lezen of schrijven een probleem is, maar ook rekenen of omgaan met de computer, dan hebben we het over lage basisvaardigheden. Als basisvaardigheden onvoldoende zijn is dat negatief voor een persoon en kost het veel geld voor de maatschappij. In figuur 1 staat wat laaggeletterdheid Nederland kost:

Totale kosten laaggeletterdheid: €1,13 miljard per jaar

Figuur 1: Maatschappelijke kosten van laaggeletterdheid in Nederland per jaar, per categorie.

Bron: Accountantskantoor PricewaterhouseCoopers (PWC), in opdracht van Stichting Lezen en Schrijven, 2017

² Er is een verschil tussen laaggeletterd en analfabeet. Analfabeten kunnen niet lezen en schrijven. Laaggeletterden kunnen de letters en een deel van de woorden wel lezen, maar begrijpen niet goed wat er staat. In dit plan noemen we iedereen laaggeletterd die niet of niet goed kan lezen en schrijven.

2.1 Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)

In Nederland bestaat de Wet educatie en beroepsonderwijs (hierna noemen we dit WEB). De wet regelt dat de contactgemeente voor alle gemeenten in de regio geld krijgt van het Rijk. Met dit geld betalen gemeenten het onderwijs aan volwassenen die onvoldoende basisvaardigheden hebben. Er zijn in Nederland drie soorten onderwijs aan volwassenen met lage basisvaardigheden. Dit zijn:

Formeel onderwijs: (WEB)	Formeel onderwijs wordt gegeven door een school. Een docent met een onderwijsbevoegdheid geeft les. Aan het einde van het traject krijgt de kandidaat die het eindniveau heeft gehaald een diploma. Formeel onderwijs mag worden betaald uit het WEB-geld.
Non-formeel onderwijs: (WEB)	Non-formeel onderwijs wordt gegeven door een school of een maatschappelijke organisatie. Een docent geeft samen met vrijwilligers de les. De kandidaat maakt een begintoets en eindtoets zodat duidelijk is of de kandidaat beter is geworden in de vaardigheden. De kandidaat krijgt een bewijs van deelname aan de les. Non-formeel onderwijs mag worden betaald uit het WEB-geld.
Informeel onderwijs:	Informeel onderwijs wordt vaak gegeven door een maatschappelijke organisaties zoals de bibliotheek, of een organisatie van taalmaatjes. Er is geen docent of school. Ook wordt geen begintoets en eindtoets gemaakt. Het is geen onderdeel van WEB.

Het WEB-geld is voor formeel en non-formeel onderwijs. Het informeel onderwijs betalen gemeenten.

Voor taal wordt in Nederland gewerkt met twee soorten niveaus: de internationale indeling en de Nederlandse indeling. De internationale indeling (ABC) is voor mensen bij wie Nederlands de tweede taal is. De Nederlandse indeling (1 t/m 4F) is voor mensen bij wie Nederlands de eerste taal is. Voor rekenen en omgaan met de computer wordt ook gewerkt met de Nederlandse indeling 1 t/m 4F.

NT2	A1	A2	B1	B2	C1	C2
NT1	-	1F	2F	3F	4F	-
uitleg	Eind groep 4 basisonderwijs	Eind basisonderwijs	Eind vmbo, MBO3	Eind havo, MBO4	Eind VWO	

Tabel 2: indeling van taalniveaus. Bron: VISTA College

Er zijn drie belangrijke regels voor het WEB-onderwijs:

1. WEB is altijd formeel of non-formeel onderwijs voor taal, rekenen of omgaan met de computer. Het informeel onderwijs betalen gemeenten uit een ander budget.
2. WEB is voor mensen die taalniveau B1 of 2F nog niet hebben. Voor rekenen en omgaan met de computer betekent dit dat zij niveau 2F nog niet hebben.
3. WEB is voor mensen die geen inburgeringsplicht (meer) hebben.

Tot nu toe komen veel deelnemers na inburgering in de WEB. Vaak maken zij hun inburgerings-examen op taalniveau A2 uit angst voor studieschuld. Vanaf 2021 komt er een nieuwe Inburgerings-wet. Het doel wordt dat inburgeraars taalniveau B1 halen. Over een paar jaar komen daarom minder inburgeraars naar de WEB.

In Zuid-Limburg werken we al jaren samen op het volwassenenonderwijs. Toch wordt de groep die scholing nodig heeft in Nederland nog niet kleiner. Hiervoor zijn twee oorzaken. Ten eerste maken veel mensen met inburgeringsplicht hun examen op taalniveau A2. Ze zijn bang voor studieschuld. Ten tweede kunnen jongeren sinds 2015 minder goed lezen. Dit weten we uit het PISA-onderzoek³.

2.1.1 Contactgemeente voor de WEB

Het ministerie betaalt het geld voor WEB-trajecten aan de contactgemeente van de regio. In Zuid-Limburg is gemeente Heerlen de contactgemeente. Dit betekent dat Heerlen het geld krijgt en moet zorgen voor formeel en non-formeel onderwijs voor inwoners in Zuid-Limburg. Heerlen heeft overleg zodat andere gemeenten kunnen meedenken.

Heerlen heeft in 2019 een aanbesteding gedaan voor 90% van het WEB-geld. VISTA College heeft de aanbesteding gewonnen. Dit is voor de komende jaren de partij die de meeste WEB-trajecten gaat aanbieden. De laatste 10% van het WEB-geld wordt met subsidie aan andere partijen gegeven. De subsidieregels zijn in 2020 gemaakt.

2.2 Nieuw landelijk beleid voor basisvaardigheden

De minister van onderwijs heeft nieuw landelijk beleid gemaakt met als naam 'samen aan de slag voor een vaardig Nederland'. Het nieuwe beleid is in maart 2019 in een brief aan de Tweede Kamer gestuurd. De periode voor dit beleid is 2020 tot eind 2024. De minister heeft drie doelen. Om de doelen te bereiken zijn er 10 actiepunten gemaakt. De plannen van de minister staan hieronder in het blauwe vlak vermeld.

Doel 1: [Meer mensen aan de slag met taal, rekenen en digitale vaardigheden.](#)

We gaan meer mensen helpen met de vaardigheden die ze moeilijk vinden. We hebben extra aandacht voor mensen die Nederlands als moedertaal hebben.

Doel 2: [Weten wat werkt.](#)

Iedere gemeente gaat informatie over het aantal deelnemers aan lessen verzamelen. Ook gaan gemeenten onderzoeken welk lesaanbod het beste werkt. Met deze informatie wordt de kwaliteit van de lessen steeds beter.

Doel 3: [Goede hulp in elke gemeente.](#) Gemeenten doen al veel om mensen te helpen die moeite hebben met basisvaardigheden. Zij doen dit samen met scholen, werkgevers, bibliotheken, de zorg en maatschappelijke organisaties. Maar dit kan nog beter. Nog niet elke gemeente doet mee. Dat willen we veranderen.

We willen dat binnen 5 jaar elke gemeente meedoet. Dat ze iedereen kunnen helpen die moeite heeft met basisvaardigheden. Kinderen én volwassenen.

³ PISA betekent Programme for International Student Assessment. Het is een grootschalig internationaal vergelijkend onderzoek dat wordt uitgevoerd onder leiding van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). PISA bestaat sinds 1997 en meet eens per drie jaar wereldwijd de prestaties en het welbevinden van vijftienjarige leerlingen in het voortgezet onderwijs.

2.3 VNG-afspraken

De minister van onderwijs en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in september 2019 afspraken gemaakt over de aanpak van de basisvaardigheden. Deze afspraken zijn in juli 2020 gestopt omdat de VNG ontevreden was. De VNG vond dat het ministerie niet goed genoeg luistert naar de gemeenten en onvoldoende geld geeft. De minister en de VNG zijn wel weer in gesprek met elkaar, maar er zijn nog geen nieuwe afspraken. In Zuid-Limburg gaan we niet wachten op afspraken tussen de VNG en het ministerie. We werken al samen in de aanpak van basisvaardigheden. We gaan dus gewoon door. We volgen wat de nieuwe afspraken worden. Als het nodig is komen we in actie.

Op basis van de afspraak uit 2019 krijgt gemeente Heerlen tenminste in 2021 nog 'procesgeld'. Dit geld is bedoeld om dit plan van aanpak op gang te helpen. Het geld wordt besteed aan het meten van het maatschappelijke effect van het onderwijs, het verbeteren van de samenwerking, het bereiken van mensen met Nederlands als moedertaal en aan het oppakken van taken die Stichting Lezen en Schrijven tot 2020 deed. Als het ministerie en de VNG opnieuw afspraken maken, dan komt er ook voor 2022, 2023 en 2024 'procesgeld'. Dit geld zal ook worden gereserveerd voor de WEB-regio. Op deze manier kunnen we langer en beter inzetten op het bereiken van resultaat.

LetterLiefdeParkstad.nl

Campagne van Bondgenootschap Geletterdheid Parkstad, ontwikkeld door Glasbak TV in 2018

3 Zuid-Limburg

Zuid-Limburg bestaat uit 16 gemeenten. Er wonen 597.973 mensen⁴ en de regio heeft een oppervlakte van 660 km². De bevolkings-dichtheid is 955 inwoners per km². Zuid-Limburg is dicht bevolkt vergeleken met de meeste andere gebieden in Nederland.

Zuid-Limburg is voor de verdeling van het WEB-geld verdeeld in drie subregio's. Dit zijn:

Subregio	Gemeenten
Parkstad:	Kerkrade, Heerlen, Brunssum, Landgraaf, Voerendaal, Simpelveld en Beekdaelen
Westelijke Mijnstreek	Sittard-Geleen, Beek en Stein
Maastricht-Heuvelland	Maastricht, Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittern, Vaals, Meerssen en Valkenburg aan de Geul

In Zuid-Limburg is het fijn wonen en er zijn veel kansen. Maar al tientallen jaren hebben veel mensen een achterstand in basisvaardigheden. Vaak hebben mensen met onvoldoende basisvaardigheden ook problemen met inkomen en gezondheid. Het is voor deze mensen moeilijk om op het werk of in de wijk⁵ volwaardig mee te doen.

De achterstanden zoals we die kennen worden van ouders op kinderen doorgegeven. De ambitie van Zuid-Limburg is dat iedere inwoner kan meedoen en dat we een trendbreuk krijgen op het gebied van achterstanden. Het bereiken van een trendbreuk door het wegwerken van de achterstanden duurt daarom lang. Er is dus jarenlange inzet nodig van ministeries, gemeenten, maatschappelijke partners en van onze inwoners.

Als regio beginnen we niet vanaf nul. Er is al jaren samenwerking tussen gemeenten, maatschappelijke organisaties en werkgevers om de achterstand weg te werken. Dit doen we op de volgende manieren:

- We bieden onderwijs aan mensen met lage basisvaardigheden, we combineren taal of rekenen met iets anders, zoals gezondheid of opvoeding;
- we proberen laaggeletterdheid bij kinderen te voorkomen met extra geld voor de scholen en met leesprogramma's buiten school;
- we stimuleren samen met taalambassadeurs dat bedrijven in eenvoudige taal schrijven.

We zijn dus al jaren bezig met de dingen uit de VNG-afspraken. Maar het kan altijd beter. In dit plan staat wat we nu al doen en wat we de komende jaren gaan doen. Maar eerst beschrijven we hoeveel mensen er in Zuid-Limburg wonen en wat er bekend is over hun geletterdheid.

⁴ CBS, november 2018

⁵ Ongeveer 1 op de 9 Nederlanders tussen de 16 en 65 jaar zijn laaggeletterd (11,9% van de beroepsbevolking). Ze hebben moeite met lezen, schrijven en communiceren in het Nederlands. Deze mensen zijn niet of slecht in staat om geschreven (digitale) informatie te gebruiken in het dagelijks leven.

3.1 Geletterdheid in Zuid-Limburg

Er is in 2019 een nieuw wetenschappelijk onderzoek gedaan naar laaggeletterdheid onder mensen tussen 16 en 65 jaar. Dit onderzoek is gedaan in opdracht van het ministerie. Het is uitgevoerd door het Researchcentrum voor onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van universiteit Maastricht, samen met Etil Research Groep en ECBO. Ze hebben een schatting gemaakt van het aantal laaggeletterden per gemeente in de leeftijd 16 tot 65 jaar.

De uitkomst van dit onderzoek is in 2020 op de website www.geletterdheidinzicht.nl gezet. Er zijn twee onderdelen van het onderzoek die we hier laten zien. Dat is de schatting van het percentage mensen dat laaggeletterd is, en de schatting van het percentage mensen dat lage basisvaardigheden heeft.

Gemeente	Percentage laaggeletterdheid (16-65 jaar)	Percentage lage basisvaardigheden (16-65 jaar)
Gemiddeld Nederland	12%	16%
Gemiddeld Zuid-Limburg	11%	20%
Beek	7%	18%
Beekdaelen	11%	11%
Brunssum	6%	15%
Eijsden-Margraten	9%	21%
Gulpen-Wittern	9%	21%
Heerlen	16%	32%
Kerkrade	25%	32%
Landgraaf	6%	15%
Maastricht	13%	17%
Meerssen	6%	8%
Sittard-Geleen	9%	20%
Stein	7%	18%
Simpelveld	9%	21%
Vaals	9%	21%
Valkenburg aan de Geul	6%	8%
Voerendaal	6%	8%

In de tabel is te zien dat het percentage laaggeletterden per gemeente verschilt. Als we kijken naar lezen en schrijven (laaggeletterdheid), dan hebben Heerlen, Kerkrade en Maastricht een uitkomst die hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Als we kijken naar de kolom met het percentage lage basisvaardigheden, dan komen de meeste gemeenten hoger uit dan het landelijk gemiddelde.

Mensen ouder dan 65 jaar zijn niet in het onderzoek van www.geletterdheidinzicht.nl meegenomen. In Limburg heeft Cubiss in 2017 een onderzoek gedaan naar laaggeletterdheid in buurten en wijken. Dit onderzoek heet 'Ken uw doelgroep'. Uit dat onderzoek weten we dat van de mensen ouder dan 65 jaar 21,5% laaggeletterd is. Deze cijfers kunnen we niet optellen bij de cijfers uit het onderzoek van de tabel. Dit komt omdat het onderzoek op een andere manier is gedaan. Wel weten we dat de laaggeletterdheid in Zuid-Limburg groter is dan wat in de tabel staat.

3.1.1 Verdeling laaggeletterdheid in doelgroepen

Het onderzoek op de website www.geletterdheidinzicht.nl maakt per gemeente ook een verdeling van de laaggeletterden in doelgroepen. Dit is gedaan met CBS⁶-cijfers. De verdeling is gemaakt op basis van leeftijd, leefsituatie, werk en land van herkomst. De doelgroepen zijn als volgt:

- Doelgroep A Nederlandse werkenden 50+ met gezin
- Doelgroep B Nederlandse niet-actieven 50+ met gezin
- Doelgroep C Nederlandse werkenden 30-50 jaar
- Doelgroep D Nederlandse alleenstaanden 50+
- Doelgroep E Jongeren 30- zonder partner of kinderen
- Doelgroep F Migranten 30+ met partner en/of kinderen
- Doelgroep G Diversen (tweede generatie e.d.)

De verdeling van de mensen met laaggeletterdheid in doelgroepen is voor Zuid-Limburg als volgt:

Gemeente	Aantal inwoners	% van de bevolking 16-65 jr dat Laaggeletterd is	Schatting aantal mensen per doelgroep door onderzoekers ROA:						
			Doelgroep A	Doelgroep B	Doelgroep C	Doelgroep D	Doelgroep E	Doelgroep F	Doelgroep G
Beek	15.868	7%	224	193	92	99	116	170	168
Beekdaelen	35.976	8%	485	412	210	212	248	360	397
Brunssum	27.817	6%	294	309	149	213	185	425	415
Eijsden-Margraten	25.753	9%	371	270	152	133	197	229	246
Gulpen-Wittem	14.176	9%	203	171	81	94	96	141	154
Heerlen	87.057	16%	724	863	409	786	610	1930	1424
Kerkrade	45.744	25%	412	471	208	346	270	1325	697
Landgraaf	37.457	6%	421	430	196	271	242	571	533
Maastricht	121.558	13%	972	1010	510	909	1614	2420	1761
Meerssen	18.832	6%	264	211	110	119	133	173	193
Simpelveld	10.552	9%	134	122	63	63	67	146	116
Sittard-Geleen	92.422	9%	974	1032	489	718	676	1506	1316
Stein	25.000	7%	312	323	156	151	163	231	273
Vaals	10.099	9%	62	67	30	57	66	548	134
Valkenburg a.d. Geul	16.360	6%	211	179	91	123	109	173	172
Voerendaal	12.471	6%	174	135	73	73	83	97	124
Zuid-Limburg	597.142	11%	14%	14%	7%	10%	11%	24%	19%
Nederland	17,4 miljoen	12%	14%	10%	8%	9%	11%	31%	16%

De laatste twee regels in de tabel geven het gemiddelde percentage van Zuid-Limburg en van Nederland. Daarbij is de verdeling van de laaggeletterden over de verschillende doelgroepen te zien.

⁶ Centraal Bureau voor de Statistiek.

3.1.2 Verdeling van doelgroepen in mild en zeer laaggeletterd

De website www.geletterdheidinzicht.nl geeft ook aan hoeveel procent van de doelgroepen mild of zeer laaggeletterd is. Ongeveer 90% van de mensen met onvoldoende basisvaardigheden is mild laaggeletterd. De onderzoekers weten dat mensen die mild laaggeletterd zijn meer kans hebben om beter te worden in hun basisvaardigheden. Voor mensen die zeer laaggeletterd zijn is dit moeilijker, bijvoorbeeld omdat ze moeilijk kunnen leren.

3.1.3 Wie gaan we helpen?

WEB-trajecten zijn bedoeld voor alle volwassenen met lage basisvaardigheden zonder inburgeringsplicht. Maar we bereiken nu vooral mensen voor wie Nederlands de tweede taal is. Het ministerie wil dat de verdeling van de WEB-trajecten beter past bij verdeling van de bevolking. Dit betekent dat we extra aandacht moeten hebben voor het bereiken van mensen voor wie Nederlands de moedertaal is.

In Zuid-Limburg willen we de formele WEB-trajecten vooral inzetten voor mensen die dit nodig hebben voor studie of werk. Dus voor jongeren die gestopt zijn met hun school, voor mensen die werk zoeken of een uitkering aanvragen, en voor mensen die het nodig hebben om hun werk te houden. Anderen mogen natuurlijk ook formele WEB-trajecten volgen, maar misschien voelen ze zich beter thuis in het non-formeel of informeel onderwijs. Hiervoor werken formeel en non-formeel onderwijs van VISTA College samen met het informeel onderwijs. In het volgende hoofdstuk wordt uitgelegd hoe dit werkt. Zo krijgt iedereen het onderwijs dat bij hem of haar past.

3.1.4 Nulmeting deelnemers onderwijs aan volwassenen

We hebben VISTA College om een 'nulmeting' gevraagd van de deelnemers uit 2019. Hierdoor weten we hoeveel deelnemers in 2019 Nederlands als moedertaal (NT1) hebben en hoeveel niet (NT2). En van de NT2-groep weten we of ze inburgeringsplicht hebben gehad voor de start van een WEB-traject. Hierdoor kunnen we de komende jaren volgen of we meer deelnemers NT1 bereiken voor WEB-trajecten.

	afkomst		oud-inburgering		aanmelding via		
	EER	niet-EER	Inburgering VISTA	Inburgering elders	gemeente	verwijzer	zelf
Aantal unieke deelnemers totaal	777						
Aantal unieke deelnemers NT1	182						
Aantal unieke deelnemers NT2	595	418	136	282	144	10	441
			33	67	24	2	74
			%				%

Uit de bovenstaande tabel met een analyse van de deelnemers van VISTA College valt op dat 74% van de deelnemers met Nederlands als tweede taal (NT2) zichzelf heeft aangemeld voor een WEB-traject. Veel inburgeraars kiezen ervoor om hun inburgeringsexamen te doen op taalniveau A2, en aansluitend hun taalniveau te verbeteren naar B1 of B2 via een WEB-traject. In de tabel staat bij 'aanmelding via' alleen vermeld hoe het bij de NT2-deelnemers is gegaan. Voor NT1-deelnemers is het tot nu toe niet gemeten.

3.2 Beleid voor basisvaardigheden in Zuid-Limburg

In Zuid-Limburg werken we als gemeenten al jaren samen met maatschappelijke organisaties, bibliotheken en werkgevers om laaggeletterdheid te voorkomen of te verhelpen. Ook kopen we als gemeenten samen het onderwijs voor volwassenen voor de WEB in. In 2019 is het beleid van de gemeenten opnieuw beschreven. Dit is de basis geweest voor het inkopen van het onderwijs. Het beleid komt neer op:

1. Het voorkomen van laaggeletterdheid bij kinderen. Dit doen we door het ondersteunen van voorschoolse opvang en scholen op het gebied van taal- en onderwijsachterstand en via bibliotheken.
2. Eenvoudige taal gebruiken zodat iedereen kan meedoen. Dit doen we door in eenvoudige taal te schrijven. We werken hiervoor samen met taalambassadeurs.
3. Opsporen van inwoners met beperkte basisvaardigheden. Dit doen we door het inzetten van de training 'herkennen laaggeletterdheid en doorverwijzen' in het sociaal domein en bij gemeentelijke medewerkers. Iedere gemeente zorgt voor een trainer. De trainer zorgt dat de medewerkers de kennis onthouden.
4. Meer mensen met Nederlands als moedertaal laten starten met onderwijs aan volwassenen. Dit doen we regionaal met formeel en non-formeel onderwijs via de WEB en lokaal met informeel onderwijs via taalhuizen, bibliotheken en maatschappelijke organisaties. We zorgen dat alle instellingen voor onderwijs met elkaar samenwerken en mensen naar elkaar doorverwijzen.
5. Het verhelpen van beperkte basisvaardigheden bij volwassenen met scholing. Dit doen we regionaal met formeel en non-formeel onderwijs via de WEB en lokaal met informeel onderwijs via taalhuizen, bibliotheken en maatschappelijke organisaties. We zorgen dat alle instellingen voor onderwijs met elkaar samenwerken en mensen naar elkaar doorverwijzen.

Bij de onderwerpen 1, 2 en 3 kiest iedere gemeente zelf wat ze doet en hoeveel geld dit kost. Op deze onderwerpen werken we samen waar dit kan. De onderwerp 4 en 5 gaan over volwassenenonderwijs. Dit is geregeld in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Gemeente Heerlen is de contactgemeente voor het ministerie van OCW voor het volwassenenonderwijs. De gemeenteraad van Heerlen stelt voor het volwassenenonderwijs het plan vast namens alle gemeenten in Zuid-Limburg. Daarna gaat het plan naar het ministerie.

TRIOLET
Ik durf uit te gaan in de nacht.
Wandelen in de nacht is heel mooi.
Ik luister naar muziek onder het maanlicht.
Ik durf uit te gaan in de nacht.
Ik ga met vrienden uit in de nacht.
Ik vier 's nachts een feest.
Ik durf uit te gaan in de nacht.
Wandelen in de nacht is heel mooi.

Groep niveau A2

**DURF EEN TRIOLET
TE SCHRIJVEN.**

Een triolet is een gedicht van acht regels volgens een vaste structuur.

Hoe schrijf je een triolet?
Bij een triolet zijn regel 1, regel 4 en regel 7 hetzelfde. Regel 2 en regel 8 zijn ook hetzelfde.

VISTA
college

**KLIM IN DE PEN.
DURF JE ANGST
TE OVERWINNEN.**

**CREATIEF
SCHRIJVEN**

Je moet het maar durven: je verhaal op papier zetten.

#wijzijnhetvistacollege

4 Samenwerking Zuid-Limburg

Gemeenten zetten zelf acties op om te zorgen dat mensen meer en beter kunnen lezen. Dit doen ze met elkaar en met de volgende partijen: VISTA College, bibliotheken, maatschappelijke organisaties en een paar bedrijven. Bij de samenwerking is taal (geletterdheid) het belangrijkste onderwerp. Dit doen we per subregio onder de volgende namen:

- Bondgenootschap voor Geletterdheid Parkstad;
- Coalitie Laaggeletterdheid Maastricht-Heuvelland;
- Coalitie Laaggeletterdheid Westelijke Mijnstreek.

In de tekst hieronder leggen we uit wat ze doen.

4.1.1 Bondgenootschap voor Geletterdheid Parkstad

Dit bondgenootschap bestaat sinds 2012. Het is opgericht door Cubiss, Stichting Lezen en Schrijven en Schunck Bibliotheek Parkstad. De bibliotheken van Parkstad zitten ook in het bondgenootschap. Zij hebben taalhuizen opgezet, onder andere in de bibliotheken van Landgraaf, Kerkrade, Heerlen en Brunssum.

De bondgenoten werken samen om mensen meer en beter te laten lezen en organiseren activiteiten in de Week van Lezen en Schrijven. Bij alle activiteiten helpen taalambassadeurs mee.

De bondgenoten hebben samen subsidie aangevraagd bij Tel mee met Taal. Met dit geld is [Letterliefde in Parkstad](#) gemaakt. In 2017 is het Bondgenootschap groter geworden en is er een nieuwe overeenkomst getekend. Er zijn nu 37 bondgenoten in Parkstad. Dit zijn bedrijven en instanties zoals Werkvoorziening Oostelijk Zuid-Limburg (WOZL), Vista College, UWV, de bibliotheken, gemeenten en verschillende zorg- en welzijnsinstellingen. Via het nieuwe convenant (2017-2021) willen de bondgenoten verder invulling geven aan de landelijke aanpak 'Tel mee met Taal' in de regio Parkstad.

4.1.2 Coalitie Laaggeletterdheid Maastricht-Heuvelland

Deze coalitie bestaat sinds 2015 en is opgericht door welzijnsorganisatie Trajekt, Centre Ceramique Bibliotheek en ROC Leeuwenborgh (de voorloper van VISTA College). De coalitie bestaat nu uit de gemeenten van Maastricht en het Heuvelland, welzijnsorganisatie Trajekt, VISTA college, Centre Ceramique Bibliotheek, Heuvellandbibliotheken, Stichting Lezen en Schrijven, Kenniscentrum Empowerment Maastricht en Cubiss.

4.1.3 Coalitie Laaggeletterdheid Westelijke Mijnstreek

De gemeente Sittard-Geleen en Cubiss zijn de initiatiefnemers van deze coalitie. De leden van de coalitie zijn gemeenten, Welzijnsorganisatie PIW, VISTA College, Stichting De Domijnen, Stichting Lezen en Schrijven, Cubiss en Vixia. Ze hebben in 2017 een Taalakkoord gesloten om hun samenwerking te onderstrepen. De coalitie ontwikkelt op dit moment vier Digitaalhuizen met hulp van [subsidie](#) van de provincie Limburg.

4.1.4 **Netwerkbijeenkomst Laaggeletterdheid Zuid-Limburg**

Het bondgenootschap en de coalities werken samen. In oktober 2019 is voor het eerst een netwerkbijeenkomst georganiseerd in het Parkstad Limburg Theater in Heerlen. Het doel van de bijeenkomst was:

- Zorgen dat bedrijven, wethouders en medewerkers met klantcontact meer weten over laaggeletterdheid;
- Van elkaar leren door ervaringen uit te wisselen;
- Contact leggen tussen deelnemers, medewerkers uit het bedrijfsleven, de gezondheidszorg, de media en de politiek.

Het bondgenootschap en de coalities proberen op deze manier zoveel mogelijk organisaties te bereiken die kunnen helpen bij de aanpak van laaggeletterdheid. De netwerkbijeenkomst was een succes. In september 2020 was er weer een netwerkbijeenkomst in de Week van Lezen en Schrijven. De netwerkbijeenkomst in 2020 was voor de coalities laaggeletterdheid en het BGP. Daar is het Plan van aanpak Basisvaardigheden 2020-2024 en het jaarplan 2021 besproken en hebben de partners tips gegeven om van plan naar praktijk te komen. Deze tips zijn als kaders ingevoegd in dit plan van aanpak.

4.2 **Overleg over onderwijs aan volwassenen**

We willen van elkaar leren. Daarom werken we in Zuid-Limburg samen. Hiervoor hebben we overleg. Dit gebeurt op twee manieren. De gemeenten hebben overleg met VISTA College over het WEB-onderwijs. Ook heeft VISTA College overleg met de andere aanbieders van non-formeel onderwijs en informeel onderwijs. In de tekst hieronder wordt uitgelegd hoe het overleg werkt.

4.2.1 **Overleg gemeenten en VISTA College over WEB**

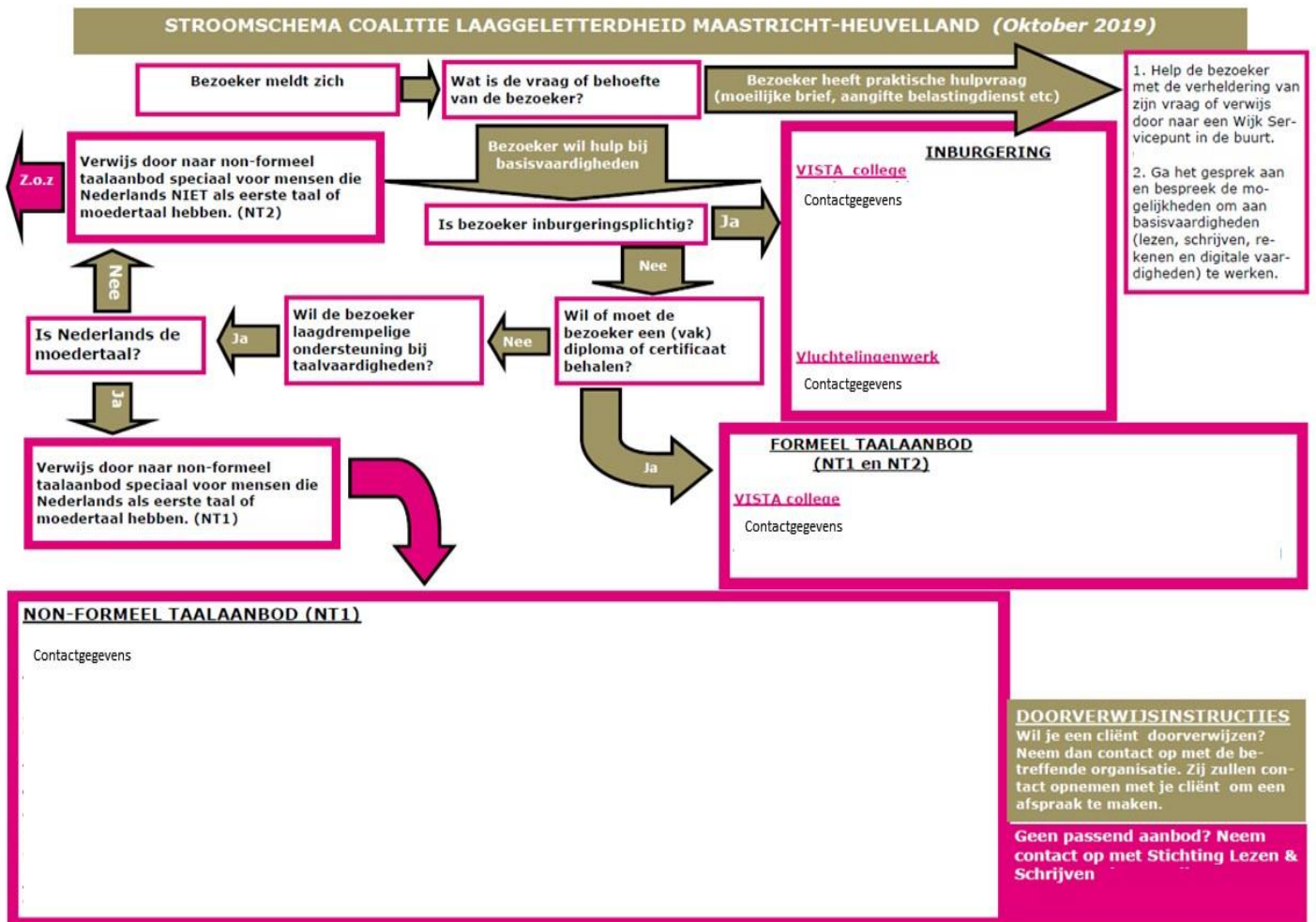
De drie grote gemeenten samen (Sittard-Geleen, Maastricht en Heerlen) hebben iedere maand overleg met VISTA College. Het verslag hiervan wordt gedeeld met de andere gemeenten. De kleinere gemeenten kunnen hierover vragen stellen of opmerkingen maken naar de drie grote gemeenten. Ook is er ieder kwartaal een overleg tussen alle gemeenten en VISTA College over het WEB-onderwijs. Tijdens het overleg bespreken we de kwartaalrapportage van de WEB-trajecten.

De kwartaalrapportage bestaat uit de volgende onderwerpen:

- Wat valt op per subregio? Wie van de gemeenten, bedrijven en organisaties die meedoen aan het bondgenootschap of de coalitie doet de aanmelding van deelnemers?
- Is er een wachtlijst?
- Hoeveel deelnemers zijn begonnen (instroom)? Hoeveel deelnemers zijn geslaagd of gestopt (uitstroom)? Hoeveel deelnemers zijn geslaagd en hebben een diploma of certificaat gekregen? Hoeveel tijd hadden ze nodig voor het behalen van het diploma of certificaat? Hoeveel deelnemers zijn er gezakt?
- Hoeveel deelnemers zitten in een groep? Wat leren ze in de groep?
- Zijn de deelnemers aan het einde van het WEB-traject tevreden met het onderwijs van VISTA College? Zijn er klachten van deelnemers? Wat heeft VISTA College gedaan met de klacht?

4.2.2 Overleg tussen VISTA College en informeel onderwijs aan volwassenen

We vinden het belangrijk dat VISTA College, de andere aanbieders van non-formeel onderwijs en de aanbieders van informeel onderwijs elkaar goed kennen. Hieronder staat uitgelegd hoe ze samenwerken en zorgen dat iedereen het onderwijs krijgt dat het beste past bij de leerwensen.

Figuur 2. Samenwerking tussen formeel, non-formeel en informeel onderwijs per subregio in Zuid-Limburg. Bron: Stichting Lezen en Schrijven

4.3 Samenwerking volwassenenonderwijs en Laaggeletterdheid

Medewerkers van de gemeenten en van VISTA College spreken elkaar in het overleg WEB in de regio en het overleg laaggeletterdheid in de subregio in de coalities en het bondgenootschap.

Er is nu nog geen samenwerking tussen het overleg over de twee onderwerpen. We kunnen in Zuid-Limburg beter samenwerken en meer van elkaar leren. Hiervoor hebben we een voorstel gemaakt. Dit bespreken we in Zuid-Limburg. Het doel van het voorstel is:

- beter overleg tussen WEB-overleg en overleg laaggeletterdheid;
- zorgen dat de WEB-wachlijst korter wordt;
- zorgen dat mensen die op de wachlijst staan tijdens het wachten informeel onderwijs krijgen.

5 Ambitie – wat willen we bereiken?

We vinden het belangrijk dat mensen op het werk of in de wijk kunnen meedoen. Lezen, schrijven, rekenen of omgaan met de computer helpen hierbij. Maar het leren van deze basisvaardigheden is geen doel op zich. Er is meer nodig. Dit doen we volgens het idee van Positieve Gezondheid⁷. Dit betekent dat we niet alleen aandacht hebben voor basisvaardigheden. We zorgen ook voor een positief opvoed- en opgroeiklimaat, een gezonde inkomenspositie, een veilige leefomgeving en een sociaal netwerk. We doen dit op een manier die blijft zorgen voor verbetering, dus duurzaam. Deze aanpak heeft invloed op veel onderwerpen waarover de gemeente beleid maakt. Voorbeelden hiervan zijn jeugd, onderwijs, bibliotheek, gezondheid en arbeidsmarkt.

Het beleid is in 2019 opnieuw bepaald en er zijn doelen gesteld. Dit is de basis geweest voor de aanbesteding. De doelen staan in paragraaf 5.1. Het beleid voor basisvaardigheden in Zuid-Limburg staat in hoofdstuk 3. In het kort is dit:

1. Het voorkomen van laaggeletterdheid bij kinderen;
2. Eenvoudige taal gebruiken zodat iedereen kan meedoen;
3. Opsporen van inwoners met beperkte basisvaardigheden;
4. Meer mensen met Nederlands als moedertaal laten starten met onderwijs aan volwassenen;
5. Het verhelpen van beperkte basisvaardigheden bij volwassenen met scholing.

5.1 Doelen Zuid-Limburg voor Basisvaardigheden

Eind 2024 willen we de volgende doelen hebben bereikt:

Doelen voor 2020-2024 in Zuid-Limburg

Eind 2024 willen we de volgende doelen hebben bereikt. In jaarplannen maken we duidelijk wat we bedoelen met 'meer' en 'beter'.

1. **We zetten ons in om laaggeletterdheid bij kinderen te voorkomen.** Dit doen we bijvoorbeeld op de volgende manieren:
 - a. We geven scholen extra geld voor de basisvakken. Dit komt uit het budget voor onderwijsachterstand.
 - b. We zorgen dat het consultatiebureau en leerkrachten van jonge kinderen goed samenwerken met de Voor- en vroegschoolse Educatie (VVE). Dit is een peuterspeelzaal, kinderdagverblijf of een basisschool met extra begeleiding voor kinderen van 2 tot 6 jaar met een ontwikkel- of opleidingsachterstand.
 - c. We zorgen voor een aantrekkelijk bibliotheekabonnement voor kinderen zodat kinderen (bijna) gratis boeken kunnen lenen. Dit doen we via het bibliotheekbeleid.
 - d. Via de bibliotheken worden Boekstart en de Voorleesexpres aangeboden om ouders van jonge kinderen te helpen bij het voorlezen aan hun kind.
2. **We hebben meer taalambassadeurs.** We werken hiervoor samen met Stichting ABC via de innovatiekamer van de stichting.

⁷ Wat is positieve gezondheid? Positieve gezondheid is een bredere benadering van gezondheid. Dit betekent dat gezondheid niet enkel de afwezigheid van ziekten is. Het gaat om het vermogen van mensen om binnen de 6 domeinen (meedoen, dagelijks functioneren, lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven) met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. En om zo veel mogelijk eigen regie te voeren (<https://iph.nl/positieve-gezondheid/wat-is-het/>).

3. [We krijgen de mensen beter in beeld die Nederlands als moedertaal hebben en basisvaardigheden missen.](#) Dit doen we op tenminste twee manieren:
 - a. We zorgen dat er in iedere gemeente een trainer is die de training 'herkennen van laaggeletterdheid en doorverwijzen' kan geven. Ieder jaar is er een training voor medewerkers van de gemeente met klantcontact. Zo onthouden ze dat ze hiervoor aandacht moeten hebben.
 - b. We zetten de taal- of rekenmeter van Stichting Lezen en Schrijven in bij aanvraag van een uitkering, bij schuldhulpverlening en bij jongeren die voortijdig school verlaten. Als het nodig is volgt er een WEB-traject.
4. [We werken in Zuid-Limburg als gemeenten samen met organisaties en bedrijven aan de het verstevigen van de basisvaardigheden bij mensen die dat nodig hebben.](#) Dit doen we bijvoorbeeld op de volgende manieren:
 - a. We werken samen met werkgevers in de coalities laaggeletterdheid en het Bondgenootschap Geletterdheid Parkstad. De werkgevers laten hun medewerkers trainen op herkennen van laaggeletterdheid en doorverwijzen, ze zetten de taalmeter in bij de start van nieuwe medewerkers, ze zijn op de hoogte van de subsidie Tel mee met Taal en/of werken samen met taalambassadeurs aan eenvoudige communicatie in brieven en de website.
 - b. We vragen aandacht voor laaggeletterdheid bij de netwerkorganisaties van maatschappelijk verantwoord ondernemen. We nodigen ze uit om lid te worden van een coalitie laaggeletterdheid of het bondgenootschap geletterdheid.
 - c. We zorgen dat voorportaalbedrijven weten dat ze hun deelnemers kunnen aanmelden voor WEB-trajecten. In de voorportaalbedrijven in Zuid-Limburg kunnen mensen met een bijstandsuitkering ervaring opdoen met werk. Als de deelnemer extra onderwijs nodig heeft voor de stap naar betaald werk of een leerwerktraject op MBO-niveau (een BBL-opleiding), dan kan het voorportaal-bedrijf de deelnemer aanmelden voor een WEB-traject.
5. [We geven les in basisvaardigheden op een manier die past bij de interesses van mensen die volwassenenonderwijs nodig hebben.](#) Het non-formeel onderwijs van VISTA College is meestal een camouflagecursus, waarbij bijvoorbeeld voorlezen, EHBO of gezond koken de basis vormt waarmee de basisvaardigheden worden geleerd. Als dat nodig is volgt een extra WEB-traject dat past bij de leerwens van de deelnemer. Het werven van mensen voor de camouflagecursus doen we bijvoorbeeld met de methode Klasse! Hiervoor werken we samen met de coalities laaggeletterdheid en het BGP.
6. [Minimaal 70% van de deelnemers van formeel onderwijs heeft na afloop van het WEB-traject een hoger niveau in taal, rekenen of computervaardigheden.](#) Dit meten we bij VISTA College met kwartaalrapportages.
7. [Deelnemers aan non-formeel onderwijs kunnen beter meedoen op het werk of in de wijk.](#) Dit meten we met de monitor Sociale Inclusie.
8. [We halen meer resultaten met het beleid.](#) Dit gaan we doen met jaarplannen volgens de Demingcirkel (plan, do, check, act).

5.2 Jaarplannen volgens de Demingcirkel

In Zuid-Limburg werken we al jaren samen aan het verbeteren van de basisvaardigheden. We werken daarbij volgens het principe van de Demingcirkel (plannen, doen, evalueren en bijstellen). Stap 1 is het bepalen wat het probleem en de oplossing is. Dat staat in dit plan van aanpak 2020-2024. Daarna gaan we werken met jaarplannen. Bij de jaarplannen wordt ook steeds de Deming-cirkel toegepast. Hierdoor leren we van de resultaten van het jaar ervoor. Het jaarplan zelf wordt een document met een actielijst en een planning. In de jaarplannen maken we duidelijk wat 'meer' en 'beter' in dat jaar precies is.

LetterLiefdeParkstad.nl

Bewustwordingscampagne van Bondgenootschap Geletterdheid Parkstad, ontwikkeld door Glasbak TV in 2018

6 Kwaliteit

In de WEB staat aan welke kwaliteitseisen de aanbieder van het onderwijs moet voldoen. Voordat we ingaan op de situatie in Zuid-Limburg leggen we hieronder uit wat er in de WEB staat over kwaliteit.

6.1 Wettelijke eisen over kwaliteit

De onderwijsinspectie let op de kwaliteit van het formele onderwijs. De onderwijsinspectie controleert:

- de kwaliteit van het onderwijs;
- de kwaliteit van de examinering;
- of het WEB-geld door de school goed is besteed.

In de WEB staat wat mensen bij formeel onderwijs per niveau moeten leren aan taal, rekenen en omgaan met de computer. Dit worden 'standaarden en eindtermen' genoemd. Hierdoor is bij alle scholen in Nederland duidelijk wat mensen leren bij een bepaald niveau. Samen met onderwerpen waarop de inspectie controleert, vormt dit een garantie op de kwaliteit van het onderwijs.

Bij non-formele trajecten gelden ook 'standaarden en eindtermen'. Mensen moeten aan het einde van de lessen een beter niveau hebben, maar hiervoor is geen verplicht officieel examen. De WEB verplicht instellingen voor non-formeel onderwijs om hun eigen kwaliteit te bewaken en zich te verbeteren als de kwaliteit onvoldoende is. De onderwijs-partij moet dus zichzelf controleren. Dit werkt niet altijd goed. Om deze reden wil de minister afspraken maken met de VNG over de kwaliteit van het onderwijs. We volgen wat de afspraken worden en nemen actie als dat nodig is.

6.2 Huidige kwaliteitseisen in Zuid-Limburg

Zuid-Limburg heeft het WEB-geld opgesplitst. We hebben 10% van het bedrag buiten de aanbesteding gehouden. Dit wordt gebruikt voor subsidies aan andere partijen die non-formeel onderwijs willen aanbieden. De regels voor het geven van de subsidie zijn in 2020 geschreven. De aanvrager die op kwaliteit en prijs het beste plan heeft, krijgt als eerste subsidie.

Informeel onderwijs wordt door gemeenten zelf betaald. Zij kunnen ervoor kiezen om ook voor informeel onderwijs kwaliteitseisen te stellen, maar dit wordt niet verplicht vanuit de WEB.

Voor het grootste deel van het WEB-geld (90%) hebben we een aanbesteding gedaan. We hebben als voorwaarde gesteld dat de verdeling tussen formeel en non-formeel onderwijs 90/10 moet zijn. De aanbesteding voor de WEB-trajecten is gewonnen door VISTA College. Dit is dezelfde partij als in de afgelopen jaren. De ingangsdatum van de nieuwe aanbestedingsperiode is 1.1.2020.

In de aanbesteding zijn extra eisen gesteld aan de kwaliteit. De belangrijkste eis is dat de onderwijsinstelling het keurmerk 'Blik op werk' moet hebben of iets wat daarop lijkt. VISTA College heeft het keurmerk 'Blik op werk'. Verder hebben we meetbare resultaten benoemd, zogenaamde Key Performance Indicatoren (KPI's').

De KPI's zijn de basis voor de kwartaalrapportages die VISTA College maakt. De rapportages gaan over verschillende zaken, zoals:

- Aantal deelnemers per traject (taalniveau & NT1 of NT2), met een verdeling op basis van de woongemeente;
- Hoeveel mensen zijn geslaagd voor hun traject? Hoeveel mensen hebben aan het einde van het traject geen eindtoets gemaakt en waarom niet?
- Hoeveel mensen zijn tijdens het traject gestopt en waarom?
- Hoe waarderen de deelnemers het onderwijs van VISTA College?
- Zijn de rapportages compleet en op tijd? En kloppen de rapportages?
- Komt VISTA College zelf met voorstellen om het onderwijs te verbeteren?
- Zijn er klachten van deelnemers en hoe heeft VISTA College de klacht opgelost?

Verder willen we weten of mensen na afloop van hun traject werk hebben gevonden of beter kunnen meedoen in de wijk. Dit gaan we meten met de monitor Sociale Inclusie. In het volgende hoofdstuk gaan we hierop in.

7 Monitoring

In de inleiding staat al dat les in taal, rekenen of computervaardigheden geen doel op zich is. Het moet mensen helpen om voor zichzelf te kunnen zorgen. Ook vinden we het belangrijk dat mensen kunnen meedoen. We willen daarom twee zaken meten:

1. zijn mensen beter in taal, rekenen of computervaardigheden na afloop van hun traject?
2. kunnen mensen beter meedoen in de wijk en op het werk?

Omdat we deze twee zaken willen meten, gaan we in 2021 de monitor Sociale Inclusie gebruiken van de universiteit van Brussel. De helft van de gemeenten in Nederland gebruikt deze monitor. In de monitor zijn een paar standaardvragen opgenomen over taalvaardigheid, digitale vaardigheid, voor jezelf kunnen opkomen, ontmoeten en ondernemen, activiteiten (natuur en sport) en de plek op de arbeidsmarkt. Gemeenten kunnen zelf vragen toevoegen aan de monitor, bijvoorbeeld over gezondheid, omgaan met geld of opvoeding.

Deelnemers mogen zelf weten of ze de vragenlijst willen invullen. Als ze dit willen, dan vullen ze de vragenlijst twee keer per jaar in. De gemeenten krijgen hiervan een rapportage die anoniem is. Zo is de privacy van de deelnemers gegarandeerd, maar weten gemeenten wel of de deelnemers vinden dat ze beter kunnen meedoen op het werk of in de wijk. Ook weten gemeenten dan wat deelnemers hebben geleerd op het gebied van taal, rekenen of omgaan met de computer.

VISTA College wil meedoen aan de monitor voor het formeel en non-formeel onderwijs. Hiervoor wordt de administratie van VISTA College gekoppeld aan de monitor. Zo hoeft VISTA College geen dubbel werk te doen. We vragen ook de andere aanbieders van non-formeel onderwijs en informeel onderwijs of ze meedoen. Zo kunnen we de overstap van een deelnemer tussen de aanbieders volgen, zonder dat de naam bekend is bij de gemeente.

8 Bereiken van de doelen en leren van resultaten

In Zuid-Limburg gaan we werken met jaarplannen. Aan het einde van ieder jaar maken we een jaarverantwoording waarin staat wat we hebben bereikt en wat er beter kan (en hoe).

Bij de jaarplannen werken we volgens de Demingcirkel (plannen, doen, evalueren en bijstellen). In het jaarplan 2021 staan de actiepunten die we oppakken en hoe we die meten. Dat is de stap 'plannen'. De actiepunten gaan we in 2021 uitvoeren. Dit is de stap 'doen'. Aan het einde van ieder jaar maken we een jaarverantwoording, waarin staat wat we hebben bereikt en wat er beter kan (en hoe). Dit is de stap 'evalueren'. De verbeterpunten komen in het jaarplan van het jaar erna. Dat is de stap 'bijstellen'. Dan begint de Demingcirkel weer opnieuw.

8.1 Regionaal draagvlak voor het Plan van Aanpak

Zodra het Plan van Aanpak is vastgesteld door de gemeenteraad van Heerlen staan de spelregels voor het beleid vast. Daarna kan het College van Heerlen de jaarplannen en de jaarverantwoording behandelen en vaststellen, want dat is de uitwerking van het beleid.

Bij het maken van de jaarplannen en de jaarverantwoording worden de andere gemeenten ook weer betrokken. De jaarverantwoording voor heel Zuid-Limburg maken we voor het volwassenenonderwijs. Ook kunnen we voor de andere onderwerpen aangeven hoe er wordt samengewerkt en wat de resultaten zijn. Hoe de verantwoording over de andere onderwerpen is ingericht bepalen de gemeenten zelf.

8.2 Kosten en dekking

Voor het volwassenenonderwijs krijgt gemeente Heerlen een 'specifieke uitkering' van het Rijk. Dit is ongeveer 2 miljoen euro. Dit geld mag alleen aan het volwassenenonderwijs worden besteed. Gemeente Heerlen is de budgetbeheerder van dit geld voor WEB-regio Zuid-Limburg.

Daarnaast krijgt gemeente Heerlen in 2021 'procesgeld' voor de WEB-regio via de 'decentralisatie-uitkering'. Dit is nog onderdeel van de VNG-afspraken van september 2019. In 2021 is dit een bedrag van € 169.500,-. Dit bedrag wordt voor de WEB-regio besteed aan:

- Kosten Monitor Sociale Inclusie voor de periode 2021 t/m 2024;
- Versteving van de samenwerking op het gebied van basisvaardigheden;
- Het bereiken van mensen die scholing nodig hebben en Nederlands als moedertaal hebben;
- Borging van de taken van Stichting Lezen en Schrijven.

De VNG heeft de afspraken in de zomer van 2020 opgezegd. Het ministerie en de VNG zijn nog in gesprek om nieuwe afspraken te maken. Als er in 2022, 2023 en 2024 ook procesgeld komt, dan wordt dit in de begroting gereserveerd voor de WEB-regio. Zo kunnen we langer en beter inzetten op de samenwerking in de WEB-regio, en op de taken van stichting Lezen en Schrijven.

8.3 Voorbereiding in 2020

Het jaar 2020 is gebruikt voor de voorbereiding en voor het verder verbeteren van de samenwerking in Zuid-Limburg. In 2020 is het volgende gedaan:

1. Plan van Aanpak schrijven en afstemmen.
2. VISTA College een 'nulmeting' laten maken van de deelnemers uit 2019.
3. Nieuwe afspraken met VISTA College maken over de manier van rapporteren. Door de nieuwe manier van rapporteren is duidelijker of deelnemers een examen hebben gemaakt (en waarom niet) en of ze zijn geslaagd voor het examen. Ook is verdeling van deelnemers tussen NT1 en NT2 duidelijker en weten we of de deelnemers voor de start van het WEB-traject inburgeringsplicht hebben gehad.
4. Subsidiereregels maken voor het non-formeel WEB-onderwijs dat niet is aanbesteed.
5. Deelname aan de monitor 'Sociale Inclusie' van de universiteit Brussel onderzoeken.
6. Betere samenwerking tussen VISTA College, informeel onderwijs en taalhuizen inrichten, zoals het vastleggen van de doorverwijzing en een lesaanbod dat past bij de persoon.
7. Betere overlegstructuur tussen volwassenenonderwijs en laaggeletterdheid (gemeenten, VISTA College, de coalities laaggeletterdheid en het Bondgenootschap Geletterdheid inrichten.
8. Nieuwe afspraken maken over de ondersteuning van stichting Lezen en Schrijven.
9. Zorgen dat in iedere gemeente een trainer is voor 'herkennen en doorverwijzen'.
10. Het jaarplan 2021 maken met daarin extra aandacht voor het bereiken van mensen met Nederlands als moedertaal en de samenwerking binnen het sociaal domein.

8.4 Jaarplan 2021

In 2021 gaan we voor het eerst werken met een jaarplan. De volgende 10 resultaten willen we in 2021 behalen:

1. [Nulmeting sociaal domein](#). In 2021 brengen we in kaart wat we doen om laaggeletterdheid bij kinderen te voorkomen en maken een verbeterplan waar dit nodig is. Als er verbeterpunten zijn, nemen we die op in het jaarplan 2022 voor zover we hierop willen samenwerken.
2. [Evaluatie van de beleidsregel subsidie volwassenenonderwijs Zuid-Limburg](#). De beleidsregel is in 2020 ingevoerd. We gaan de beleidsregel evalueren. Als het nodig is passen we de beleidsregel aan.
3. [15 Taalambassadeurs inzetbaar in 2021](#). In 2021 willen we tenminste 8 nieuwe taalambassadeurs opleiden en inzetten zodat we er 15 hebben. We doen dit samen met de innovatiekamer van Stichting ABC.
4. [Alle 16 gemeenten aandacht voor eenvoudige taal](#). In 2021 zorgen alle gemeenten voor eenvoudige communicatie in hun brieven en op hun website of hebben hiervoor een plan. Gemeenten die een lokale inclusie agenda maken, zorgen ervoor dat laaggeletterdheid hierin een onderwerp is.
5. [Tenminste 3 activiteiten voor bewustwording bij bedrijven over nut van eenvoudige taal](#). In 2021 zorgen we via de samenwerkingsverbanden en stichting Lezen en Schrijven dat ook andere organisaties en bedrijven zich bewust zijn van het nut van eenvoudige taal.
6. [175 doorverwijzingen naar WEB-trajecten in 2021](#). Dit kunnen we bereiken door het inzetten van de taal/rekenmeter bij intakes voor een uitkering of schuldhulpverlening, door het inzetten van

- de training herkennen laaggeletterdheid en doorverwijzen en door bewustwording bij werkgevers.
7. **200 deelnemers NT1 voor WEB-trajecten in 2021.** We bereiken deze deelnemers dankzij de doorverwijzing, met camouflagedcursussen in de wijk en via subsidie met niet-schoolse activiteiten waarin wordt gewerkt aan de basisvaardigheden.
 8. **70% deelnemers formeel WEB-traject heeft taalverhoging.** Dit meten we bij VISTA College met kwartaalrapportages.
 9. **Deelnemers non-formeel onderwijs kunnen beter meedoen op het werk en in de wijk.** Dit meten we met de monitor sociale inclusie.
 10. **Jaarplan 2022.** Na afloop van 2021 zullen we uiteraard ook de jaarverantwoording 2021 maken.

In de jaarverantwoording laten we zien wat we hebben bereikt en wat we ervan hebben geleerd. We hebben er vertrouwen in dat we hiermee van plan naar praktijk komen. We willen tenslotte dat de inwoners er voordeel van hebben dat we ons inzetten voor de basisvaardigheden. Op naar een vaardig Zuid-Limburg!

Publicatie van de gemeenten in Westelijke Mijnstreek, ontwikkeld door Wout Paulussen, oktober 2013.